

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

ВОЗНЮК Ольга Василівна

УДК 336.145.2/.132.11 (364.052.2)

**ПОТЕНЦІАЛ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Університеті митної справи та фінансів Міністерства освіти і науки України (м. Дніпро).

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Баранник Лілія Борисівна,
Університет митної справи і фінансів
Міністерства освіти і науки України (м. Дніпро),
завідувач кафедри оподаткування
та соціального забезпечення.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Кириленко Ольга Павлівна**, Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія;

кандидат економічних наук **Остріщенко Юлія Вікторівна**, Міністерство фінансів України (м. Київ), заступник начальника відділу стратегії розвитку місцевих бюджетів Департаменту місцевих бюджетів.

Захист дисертації відбудеться *31 березня 2017 року о 16:00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна (Шкадінова), 72.

Автореферат розісланий *28 лютого 2017 року*.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

С. О. Пипко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасною закономірністю розвитку суспільства є об'єктивний процес посилення соціалізації економічних систем, що проявляється у підпорядкуванні економічної політики завданням розвитку людини, особистості. Відповідно до нової домінанти суспільно-економічних зрушень посилюється значення соціальної спрямованості державної та місцевої політики та її орієнтація на вирішення проблем людини, всебічний захист її прав і свобод, забезпечення гідних умов життя та праці. Відповідно має змінюватися й фінансова складова такої політики, що вимагає надання соціальним пріоритетам гідного місця в побудові механізмів реалізації бюджетної політики в цілому і виконанні місцевих бюджетів зокрема.

Системні трансформаційні перетворення, що тривають в Україні, спричинили затяжний період фінансово-економічної нестабільності. Активні пошуки виходу із зазначеної ситуації привели до розуміння необхідності реформи фінансової системи, одним із напрямів якої проголошено децентралізацію управління державними фінансовими ресурсами, за умов якої на місцеві бюджети покладається завдання фінансування значної частини соціальних потреб населення. Відповідно посилюється увага до питань визначення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів з метою забезпечення належного рівня добробуту населення.

Фундаментальні теоретико-методологічні засади використання фінансових ресурсів із метою виконання державою соціальних зобов'язань висвітлені у працях таких зарубіжних учених, як: Й. Бартле [*J. Bartle*], Р. Бланд [*R. Bland*], Л. Ерхард [*L. Erhard*], Р. Фішер [*R. Fisher*], В. Хілдрет [*W. Hildreth*], В. Холмс [*W. Holmes*], М. Копаньї [*M. Kopanyi*], Й. Марлов [*J. Marlowe*], В. Салізін [*V. Salyzyn*], Л. Сейдман [*L. Seidman*], К. Вайс [*K. Vajs*]. Питанням розвитку місцевих бюджетів у контексті виконання ними соціальних видатків присвячені праці вітчизняних учених, як: Л. Баранник, Н. Велентейчик, Н. Винниченко, О. Воронкова, І. Грицюк, В. Зубріліна, Ю. Каспрук, О. Кириленко, І. Когут, Т. Косова, В. Костовська, Л. Лисяк, А. Лучка, С. Мацюра, Т. Мигович, А. Науменко, Ю. Остріщенко, Л. Панасюк, О. Пищуліна, К. Роменська, І. Руденко, Н. Собкова, Д. Третяк, В. Хорошун, І. Чікіта, І. Чугунов, С. Юрій та інших.

Разом із тим, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни важливим є застосування комплексного підходу до дослідження місцевих бюджетів щодо умов підвищення якості та результативності виконання ними соціальних видатків. Постає необхідність вивчення можливостей імплементації досвіду розвинених країн Європи, насамперед, країн-членів ЄС, які досягли значних успіхів у розвитку галузей соціальної сфери, використовуючи різні механізми фінансового забезпечення соціальних потреб. Особливого значення набувають дослідження процесів формування потенціалу соціальних видатків місцевих бюджетів для фінансування розвитку регіонів. В умовах економічної нестабільності доцільним є визначення пріоритетних напрямів виконання соціальних видатків місцевими бюджетами. Зазначене свідчить про актуальність теми дисертаційної роботи, що обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до плану науково-дослідних робіт Дніпропетровсь-

кої державної фінансової академії МОН України за темами «Місцеві фінанси в умовах економічних перетворень в Україні» (номер державної реєстрації 0111U004745, 2011-2013 рр.); «Місцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи розвитку» (номер державної реєстрації 0110U001907, 2010-2014 рр.), у рамках яких автором систематизовано теоретичні підходи до визначення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності і проаналізовано стан виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні; та Університету митної справи та фінансів МОН України «Зміцнення доходної частини місцевих бюджетів та підвищення ефективності використання їх коштів в умовах соціально-економічних перетворень в Україні» (номер державної реєстрації 0115U007045, 2015 р.), в межах якої дисертантом запропоновано удосконалену систему показників результативності виконання соціальних видатків місцевих бюджетів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні.

Відповідно до визначеної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено такі *завдання*:

розкрити економічну сутність соціальних видатків місцевих бюджетів у контексті нової парадигми соціалізації фінансів;

узагальнити теоретичні положення щодо управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності;

обґрунтувати напрями бюджетної децентралізації в Україні на основі систематизації зарубіжного досвіду;

надати характеристику рівня соціалізації місцевих бюджетів та виявити диспропорції у формуванні потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні;

визначити стан та тенденції виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в контексті регіонального розвитку;

обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо раціоналізації системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян;

розвинути методичні положення використання програмно-цільового методу планування соціальних видатків місцевих бюджетів з урахуванням ризику невиконання окремої соціальної програми;

удосконалити методичний підхід до оцінки реалізації потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процеси визначення, формування та підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні основи і практичні аспекти визначення, формування та підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні.

Методи дослідження. Теорія і методика дослідження ґрунтуються на загальнонаукових і спеціальних прийомах та методах дослідження. У роботі використовувалися такі методи: *діалектичні й формально-логічні* (для розкриття економічної сутності соціальних видатків місцевих бюджетів); *системний підхід* (для обґрунтування дефініції соціальних видатків місцевих бюджетів у контексті нової парадигми соціалізації фінансів); *метод наукових абстракцій* (при обґрунтуванні категоріально-понятійного апарату потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні), *економіко-статистичні методи* (для визначення рівня соціалізації місцевих бюджетів в Україні), *коефіцієнтний аналіз* (для розробки параметрів оцінки потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів); *трендовий аналіз* (для аналізу тенденцій виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні); *аналіз ієрархій* (для розрахунку вагових коефіцієнтів індикаторів результативності). У дисертації широко використовується графічний метод для наочного ілюстрування досліджуваних явищ і процесів.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України з питань бюджетної та соціальної політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної казначейської служби України, Комітету з питань бюджету Верховної Ради України, Державної служби статистики України, монографії й наукові статті зарубіжних і вітчизняних учених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних і методичних основ визначення, формування та підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні. Основні положення, які відображають наукову новизну дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

методичний підхід до оцінки реалізації потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів з урахуванням циклічних умов економічної нестабільності на основі групування параметрів – індикатори оцінки результативності бюджетних видатків на соціальну політику (рівень життя населення та його диференціація, варіація доходів населення, частка отримувачів соціальної підтримки, зареєстроване безробіття, рівень усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування), індикатори оцінки ефективності бюджетних видатків на соціальну політику (частка видатків бюджету на соціальну політику в валовому регіональному продукті і загальному обсязі питомих бюджетних видатків, рівень фінансування охорони сімей і дитинства, динаміка соціальних видатків бюджету), – а також адаптації методу аналізу ієрархій для оцінки вагомості кожного параметру; перевагою пропонованого підходу над існуючими є забезпечення відповідності переліку параметрів основним пріоритетам соціалізації місцевих фінансів та урахування їх значущості; це дає змогу комплексно оцінити взаємозв'язок витрат та результативності використання бюджетних коштів для забезпечення соціального розвитку територіальних громад;

науково-методичні рекомендації щодо раціоналізації системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян на основі: запровадження соціальних ста-

ндартів із урахуванням завдань і показників місцевого розвитку, використання адресної фінансової підтримки громадян, забезпечення відповідності системи показників видатків місцевих бюджетів на соціальну сферу реальним потребам населення регіону, трансформації розподілу податкових надходжень на користь місцевих бюджетів, забезпечення відповідності між змістом соціальних зобов'язань місцевих бюджетів та потенціалом виконання відповідних соціальних видатків, покращення дисципліни планування інвестиційних програм місцевих бюджетів, нових підходів до міжбюджетного вирівнювання та запровадження нових видів трансфертів (базових та реверсних дотацій, субвенцій (на соціальний захист, освітня, медична, на підготовку робітничих кадрів, на соціально-економічний розвиток окремих територій, на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад тощо) та ін.; це сприятиме результативному виконанню соціальних видатків місцевих бюджетів;

методичні положення використання програмно-цільового методу планування соціальних видатків місцевих бюджетів на основі визначення змісту та оцінки вірогідності ризиків невиконання соціальних видатків за окремими соціальними програмами та розробки заходів із їх зниження; на відміну від існуючих, пропонувані дозволяють покращити якість управління потенціалом місцевих бюджетів для виконання соціальної компоненти територіального розвитку через мінімізацію можливих втрат бюджетних коштів в ході реалізації соціальних програм;

інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки стану та визначення тенденцій виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в контексті регіонального розвитку з використанням SWOT-аналізу, яке, на відміну від існуючих результатів, включає в себе оцінку проблем, пов'язаних із формування їх дохідної бази, характеристики економічних передумов соціального розвитку територій відповідно до їхнього профілю спеціалізації, рівня диверсифікації економічної діяльності, інноваційності економіки, рівномірності розподілу населення, інвестиційної привабливості окремих територій тощо; це дозволяє отримати комплексне бачення соціально-економічного стану території для визначення пріоритетів реалізації соціальних видатків місцевих бюджетів;

дістали подальшого розвитку:

дефініція соціальних видатків місцевих бюджетів як напрямів використання коштів цих бюджетів для життєзабезпечення, передусім, реалізації соціальних потреб, населення відповідної територіальної громади і як інструменту реалізації соціальної функції держави; на відміну від існуючих, наведене визначення відповідає фінансовим пріоритетам у розбудові соціальної держави і дозволяє визначити перелік соціальних видатків за функціональною класифікацією, які корелюють з цими пріоритетами;

теоретичні положення щодо управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за рахунок уточнення сутності поняття «потенціал виконання соціальних видатків», трактування управління зазначеним потенціалом як адаптивного інструменту фінансового забезпечення досягнення пріоритетів соціального розвитку, обґрунтування взаємозв'язку між визначенням, формуванням та реалізацією потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів; це дозволить вирішити проблеми збалансування обсягів соціальних функцій держави та їхнього фінансового забезпечення на рівні регіонів;

напрями бюджетної децентралізації на основі оцінки розподілення соціальних видатків між бюджетами різних рівнів: централізовані з акцентом на державний бюджет (соціальний захист та соціальне забезпечення), централізовані з акцентом на обласний рівень (охорона здоров'я), децентралізовані (освіта, духовний та фізичний розвиток, житлово-комунальне господарство (ЖКГ)); на відміну від існуючих, запропоновані напрями дозволять встановлювати залежність соціальних видатків місцевих бюджетів від делегованих державою територіальним громадам соціальних функцій із подальшим окресленням чітких пріоритетів їх виконання з акцентом на зміщення соціального потенціалу районних бюджетів, бюджетів міст районного підпорядкування, сільських і селищних бюджетів;

виокремлення характерних рис трансформації розподілу соціальних видатків між бюджетами різного рівня в бюджетній системі України та формування потенціалу їх виконання на місцевому рівні, до яких віднесено: диспропорційність у рівні соціальних зобов'язань місцевих бюджетів та рівні доходів для їх фінансування; диспропорції у можливостях створення фінансових стимулів для покращення соціальної ситуації між державним та місцевими бюджетами; фіктивність процесів фінансово-бюджетної децентралізації; це дозволяє констатувати доцільність реформування бюджетної системи України на користь децентралізації бюджетних доходів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки та результати дисертаційної роботи використано Департаментом економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації в процесі підготовки пропозицій щодо удосконалення механізмів фінансового забезпечення соціальної сфери (довідка № 317/20-2016 від 25.02.2016 р.), Департаментом фінансів Дніпропетровської обласної державної адміністрації у процесі підготовки пропозицій щодо системи показників результативності виконання соціальних видатків місцевих бюджетів (довідка № 3671/0/17-16 від 20.04.2016 р.).

Результати дисертації використовуються в навчальному процесі Університету митної справи та фінансів МОН України при викладанні дисциплін «Бюджетний менеджмент», «Місцеві фінанси», «Соціальний захист громадян» (довідка № 16-37/01/718 від 07.06.2016 р.).

Особистий внесок здобувача полягає в розвитку теоретичних положень, аналітичного забезпечення і рекомендацій щодо підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні. Наукові результати та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї і положення, які є індивідуальним доробком автора, їх зміст конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні висновки та результати дисертаційної роботи доповідались та отримали схвальну оцінку на восьми науково-практичних конференціях різних рівнів – міжнародних: «Виробничо-експортний потенціал національної економіки» (м. Ужгород, 2014), «Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальні, економічні, фінансові проблеми в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2014); «Фінансово-економічні чинники соціально-економічного розвитку країни та регіонів» (м. Дніпропетровськ, 2013); «Widening Our Horizons» (м. Дніпропетровськ, 2013), «Реформування економіки в

контексті міжнародного співробітництва» (м. Сімферополь, 2013); «Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальні, економічні, фінансові проблеми» (м. Дніпропетровськ, 2013); всеукраїнських: «Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України» (м. Київ, 2013), «Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства» (м. Дніпропетровськ, 2012).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 16 наукових праць, а саме: одна – розділ в колективній монографії; сім – статті у наукових фахових виданнях, у тому числі три – статті у наукових періодичних виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; вісім – публікації у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 19,66 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 6,45 ум.-друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 199 найменувань на 23 сторінках, 4 додатків на 10 сторінках. Робота містить 31 таблицю та 14 рисунків. Повний обсяг роботи становить 205 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади визначення потенціалу виконання видатків місцевих бюджетів**» розкрито економічну сутність соціальних видатків місцевих бюджетів, узагальнено теоретичні положення щодо управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності та обґрунтовано напрями бюджетної децентралізації в Україні.

Визначено, що за умов соціалізації економіки виконання державою функцій соціального забезпечення і соціального розвитку з метою досягнення соціально злагодженого способу життя населення шляхом радикального поліпшення його якості стає першочерговим. Це обумовлює потребу у переорієнтації політики фінансового забезпечення соціального розвитку українського суспільства. Фінансовими пріоритетами держави стають: створення умов для самостійного забезпечення людиною належного рівня індивідуального добробуту для себе та членів своєї сім'ї шляхом гарантування доступності загальної та професійної освіти, медичного обслуговування; фінансове забезпечення соціального захисту непрацездатних осіб відповідно до сформованих у країні соціальних стандартів; надання соціальної підтримки громадян через соціальні допомоги, субсидії, пільги тощо. Відповідно до змісту наведених пріоритетів соціальні видатки місцевих бюджетів визначені як основний напрям використання їх коштів для життєзабезпечення, передусім, реалізації соціальних потреб, населення відповідної територіальної громади. За функціональною класифікацією даному визначенню відповідають видатки на освіту, охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, соціальний захист та соціальне забезпечення, а також ЖКГ.

Під потенціалом місцевих бюджетів запропоновано розуміти сукупність реальних можливостей місцевих органів влади мобілізувати та акумулювати в місцевому бюджеті наявні та можливі для залучення фінансові ресурси з метою забезпечення фінансування витрат місцевого бюджету. Відповідно потенціал місцевих бюджетів щодо виконання соціальних видатків доцільно трактувати як спроможність місцевого бюджету виконати зобов'язання по забезпеченню визначеного рівня добро-

буту громадян, які проживають на відповідній території. В контексті парадигми соціалізації фінансів та з урахуванням особливостей визначення, формування і реалізації потенціалу місцевих бюджетів щодо виконання соціальних видатків обґрунтовано, що управління цим потенціалом доцільно розглядати як адаптивний інструмент фінансового забезпечення досягнення пріоритетів соціального розвитку, що передбачає використання сукупності фінансових механізмів (податкового, кредитного, страхового) з метою створення належних умов реалізації соціальних зобов'язань держави з урахуванням динаміки показників соціально-економічного розвитку країни, що надасть можливість підвищити якість і доступність соціальних послуг на рівні місцевої громади. У дисертації обґрунтовано, що залежність між формуванням та реалізацією потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів має циклічний характер (рис. 1).

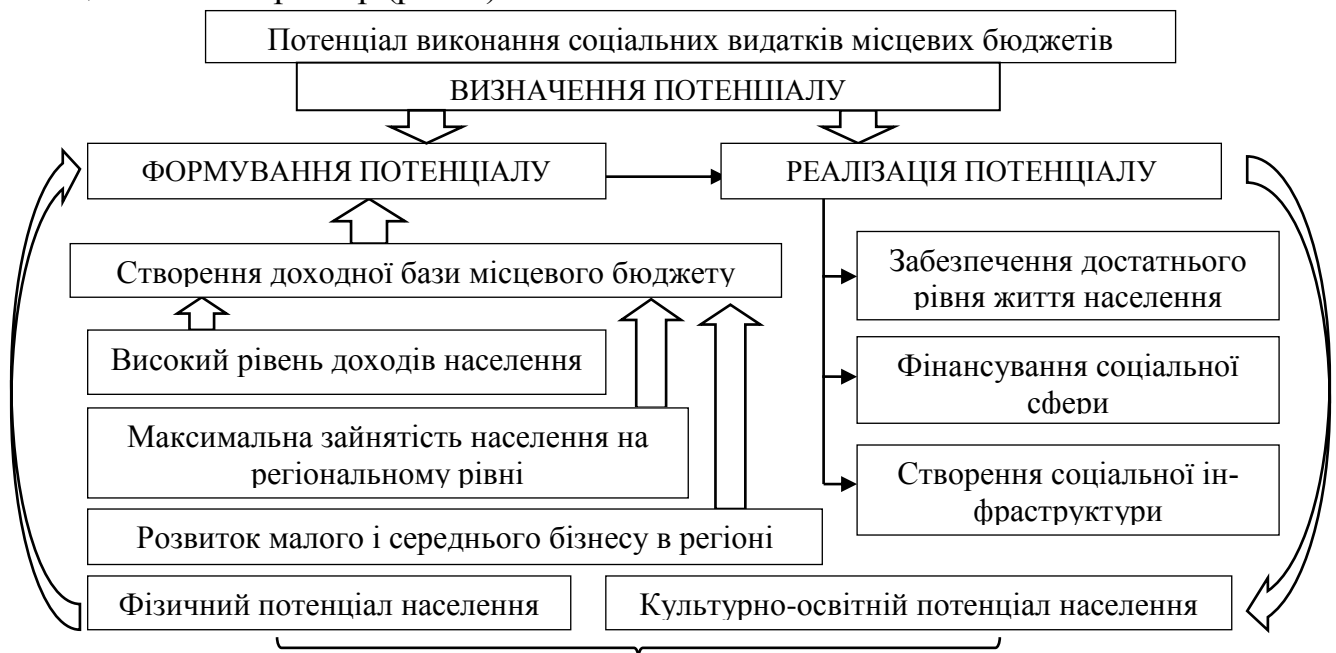

Рис. 1. Взаємозв'язок між визначенням, формуванням та реалізацією потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів

З наведеного висновку випливає, що економічна нестабільність, з одного боку, підриває підвалини формування такого потенціалу, обмежуючи при цьому ресурси, які можуть бути залучені у виконання соціальних зобов'язань місцевої влади та самоврядування, а з іншого – збільшує вимоги щодо його реалізації з боку територіальних громад через погіршення рівня добробуту населення. За цих умов управління потенціалом місцевих бюджетів щодо виконання соціальних видатків має здійснюватися на більш гнучких засадах, які дозволятимуть забезпечити широкі можливості місцевої влади формувати доходну частину відповідного бюджету і досягати консенсусу із громадою щодо напрямів і обсягів соціальних видатків.

У результаті дослідження світового досвіду встановлено, що в європейських країнах питання формування зведеного бюджету і його розподілу між центром та територіями вирішується на основі принципів справедливості, корисності та субсидіарності за активної участі місцевої влади. Для цього їй надано більше самостійності, ніж в Україні, забезпечено відповідні юридичні права, які держава не може порушити. Певна фінансова самостійність регіонів, можливість розпоряджатися місцевими ресурсами, відповіда-

льність місцевих органів влади за соціальний розвиток створюють необхідний економічний фундамент та спонукає до результативних дій стосовно регулювання та підтримки інвестиційної активності кожного регіону в цілому і враховує всі його особливості.

На основі даного підходу обґрунтовано, що напрями бюджетної децентралізації слід диференціювати на основі оцінки розподілення соціальних видатків між бюджетами різних рівнів: централізовані з акцентом на державний бюджет (соціальний захист та соціальне забезпечення), централізовані з акцентом на регіональний рівень (охорона здоров'я), децентралізовані (освіта, духовний та фізичний розвиток ЖКГ).

У другому розділі «Оцінка виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні» надано характеристику рівня соціалізації місцевих бюджетів та виявлено диспропорції у формуванні потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні; визначено стан і тенденції виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в контексті регіонального розвитку.

Проведений у роботі аналіз розподілу соціальних видатків між бюджетами різних рівнів в Україні (табл. 1) доводить, що роль місцевих бюджетів у виконанні видатків соціальної спрямованості поступово зростає.

Таблиця 1

Розподілення соціальних видатків між бюджетами України різних рівнів, %

Рік	Зведений							
	державний	Місцеві						
		всього	республіканський, обласні, міські (м. Києва та Севастополя)	міст республіканського (АРК), обласного підпорядкування	районні	міст районного підпорядкування	селищні	сільські
Фінансування соціального захисту та соціального забезпечення								
2013	61,04	38,96	4,56	15,33	15,57	0,01	0,01	0,04
2014	58,37	41,63	4,68	16,07	20,78	0,01	0,02	0,06
2015	58,81	41,19	4,79	15,32	20,90	0,03	0,03	0,11
Житлово-комунальне господарство								
2013	1,26	98,74	27,82	54,00	1,42	5,12	4,30	6,09
2014	0,63	99,37	41,38	48,91	1,58	2,66	2,00	2,85
2015	0,14	99,86	24,91	54,05	1,32	6,84	4,58	8,16
Охорона здоров'я								
2013	20,92	79,08	38,56	21,37	19,05	0,00	0,06	0,03
2014	18,51	81,49	41,17	20,60	19,69	0,00	0,01	0,01
2015	16,13	83,87	41,00	22,20	20,67	0,00	0,01	0,01
Освіта								
2013	29,32	70,68	16,41	24,11	21,46	1,48	1,39	3,00
2014	28,65	71,35	16,91	23,44	24,86	1,57	1,39	3,18
2015	26,43	73,57	18,38	23,58	26,51	1,27	1,12	2,70
Духовний та фізичний розвиток								
2013	37,42	62,58	22,45	15,94	13,73	0,70	1,34	8,43
2014	35,16	64,84	26,90	14,97	13,05	0,65	1,16	8,10
2015	40,79	59,21	19,21	16,31	14,67	0,60	1,06	7,36
Соціальний захист та соціальне забезпечення								
2013	61,04	38,96	4,56	15,33	15,57	0,01	0,01	0,04
2014	58,37	41,63	4,68	16,07	20,78	0,01	0,02	0,06
2015	58,81	41,19	4,79	15,32	20,9	0,03	0,03	0,11
Всього – соціальні видатки								
2013	41,25	58,75	15,86	20,14	17,67	0,62	0,61	1,45
2014	38,17	61,83	17,75	20,86	20,47	0,66	0,59	1,50
2015	38,63	61,37	16,67	20,55	21,45	0,68	0,57	1,46

Але при цьому спостерігається неоднорідність у фінансуванні окремих напрямів соціального розвитку. Найбільш централізованими є видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, переважна частка яких фінансується із державного бюджету України. При цьому частка місцевих бюджетів протягом 2013-2015 років зросла із 39,0 % до 41,2 %. У структурі видатків місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення протягом 2013-2015 років відбулися істотні зрушення. Основною статтею є видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді, але її частка скоротилася з 63,1 % до 50,2 %, натомість істотно зросли видатки на допомогу у вирішенні житлового питання – із 3,9 % до 19,4 %. Зменшилася питома вага видатків на соціальний захист на випадок непрацевдатності: із 12,0 % до 10,3 %, пенсіонерів – із 7,1 % до 6,6 %, ветеранів війни та праці – із 7,1 % до 6,1 %.

Оцінка виконання соціальних видатків місцевих бюджетів порівняно із плановими показниками (табл. 2) свідчить, що практично всі статті соціальної спрямованості недофінансовуються.

Таблиця 2

Стан виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні, %

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Житлово-комунальне господарство	59,11	82,86	88,67	61,08	82,40	89,15
Охорона здоров'я	101,11	101,36	99,16	95,64	88,09	94,85
Духовний та фізичний розвиток	97,12	96,09	93,73	86,43	81,83	93,70
Освіта	98,64	99,18	98,71	95,17	88,43	95,62
Соціальний захист та соціальне забезпечення	98,04	98,25	97,69	97,03	88,71	98,09
Разом соціальні видатки	94,49	95,55	94,34	89,61	84,45	94,13
Результат виконання видатків бюджету	96,82	98,27	97,24	93,36	87,56	95,63

Головна причина полягає у наявності дисбалансів формування доходної частини місцевих бюджетів, які ілюструються відповідними пропорціями (рис. 2).

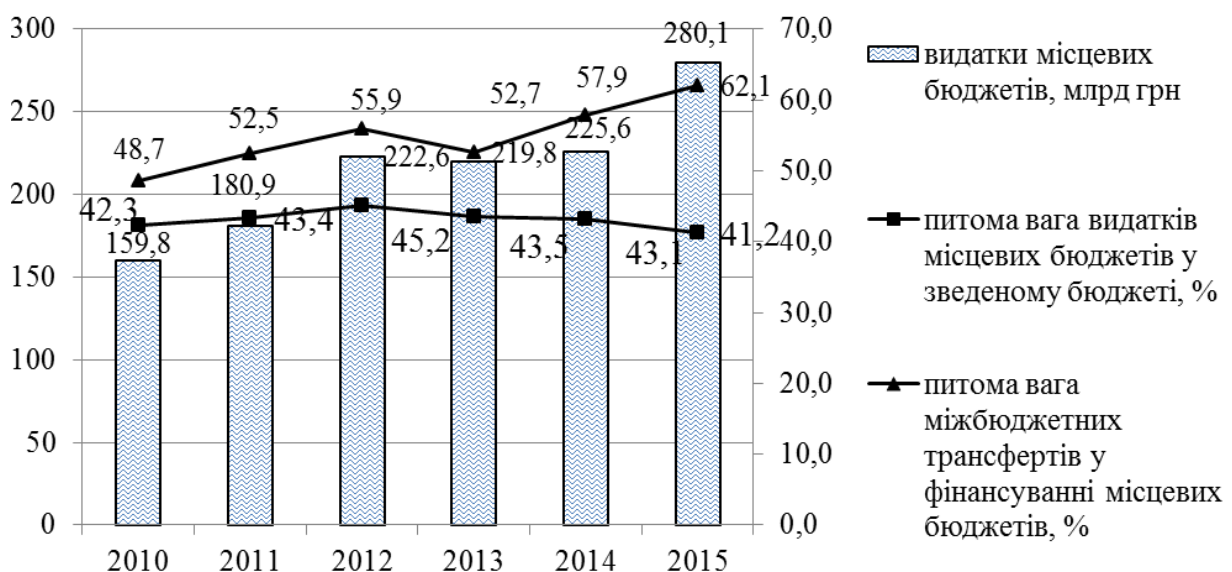

Рис. 2. Динаміка видатків місцевих бюджетів, їх питомих ваг у видатках зведеного бюджету України та частки трансфертів у їх фінансуванні

Протягом 2010-2015 років обсяг видатків місцевих бюджетів зріс із 159,8 млрд. грн. до 280,1 млрд. грн., а їх частка у видатках зведеного бюджету незначно скоротилася – із 42,3% до 41,2%. При цьому істотно зросла роль трансфертів, їх питома вага у фінансуванні видатків місцевих бюджетів збільшилася з 48,7% до 62,1%. Тому цілком впевнено можна стверджувати, що проголошена децентралізація бюджетної системи в Україні фактично підміняється перекладенням соціальних видатків на місцеві бюджети без належного формування потенціалу їх виконання: 1) їх частка в фінансуванні саме соціально спрямованих статей зростає, тоді як можливості у стимулюванні економічного розвитку, який стане підґрунтям формування доходної частини для виконання соціальних зобов'язань, зменшуються; 2) тенденція до централізації податкових надходжень не подолана, що зменшує відповідальність за належне виконання доходної частини місцевих бюджетів, створює передумови для сумнівних операцій і дій по формуванню власних неподаткових надходжень місцевих бюджетів, погіршує контроль результативності реалізації місцевої бюджетної політики.

Серед регіонів України найбільші обсяги видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2013-2014 рр. було передбачено в бюджеті Донецької обл. – відповідно 4560,9 млн грн і 3993,8 млн грн, у 2015 р. – в бюджеті Дніпропетровської обл. (5383,2 млн грн). Найменші обсяги відповідних видатків протягом 2013-2014 рр. були передбачені в бюджеті Чернігівської обл. – 1282,8 млн грн і 1387,5 млн грн відповідно, у 2015 р. – у Луганській обл. (1144,8 млн грн). У відносному значенні найбільшу питому вагу видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у загальних видатках за середніми даними має Волинська обл. (33,4 %), найменшу – Дніпропетровська обл. (22,5 %) і місто Київ (14,1 %).

Протягом 2010-2015 рр. соціальні видатки місцевих бюджетів Дніпропетровської області зросли із 9358,3 млн грн до 19983,1 млн грн, але їх частка у загальних видатках скоротилася із 86,8 % до 82,8 %. Річні соціальні видатки місцевих бюджетів Дніпропетровської області на одну особу зросли із 3214,52 грн до 7415,20 грн. Найбільш значущими статтями видатків є освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення (рис. 3), що віддзеркалює загальноукраїнські тенденції.

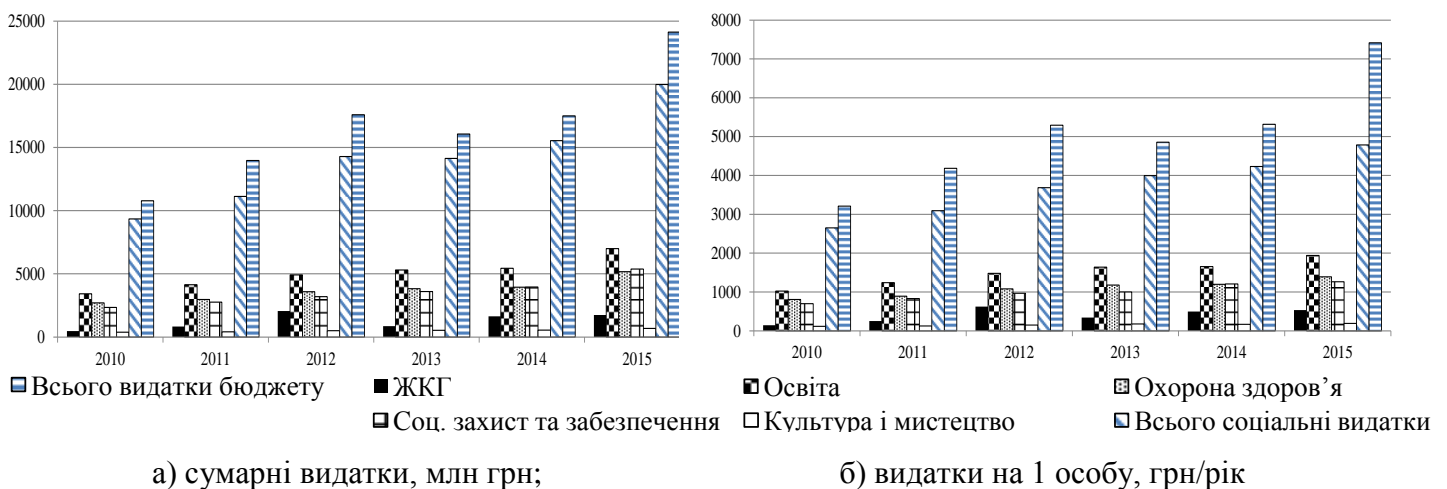

Рис. 3. Динаміка обсягу видатків місцевих бюджетів Дніпропетровської обл. за функціональною бюджетною класифікацією протягом 2010-2015 рр.

Разом з тим, слід відзначити, що через погіршення економічної ситуації в країні в цілому та в Дніпропетровській області зокрема, стійку тенденцію до зростання видатків як у абсолютному вимірі (із 2353,4 млн грн до 5383,2 млн грн), та і у відносному (із 21,8 % до 22,3 %), демонструє лише стаття «соціальний захист та соціальне забезпечення». Скоротилася частка видатків на освіту із 31,8 % до 29,0 %, на охорону здоров'я – із 25,1 % до 21,4 %.

Податковий потенціал місцевих бюджетів Дніпропетровської області є незначним, а відсутність узгодженого розподілу повноважень між рівнями влади не стимулює органи місцевого самоврядування до збільшення власної доходної бази місцевих бюджетів. Тому здатність фінансування соціальних видатків залежить від трансфертів із державного бюджету, обсяги яких протягом 2013-2015 років зросли із 5844,3 млн грн до 13169,4 млн грн, а їх частка у доходах – із 36,6 % до майже 50,0 %.

До чинників, які визначають зростання потреби населення області в соціальній підтримці і, відповідно, в збільшенні потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів, належать: значні диспропорції між районами за рівнем урбанізації та економічного розвитку; незначна частка малого та середнього бізнесу в структурі економіки області, брак інфраструктури його підтримки; низький рівень доходності підприємств через переважання сировини та продукції низького ступеня переробки; нерівномірність інфраструктурного розвитку; брак робочих місць для жінок у більшості населених пунктів; прогнозоване різке скорочення кількості робочих місць у базових галузях; поглиблення скорочення трудових ресурсів у перспективі 10 років, у тому числі, за рахунок відтоку молоді через низький рівень привабливості робочих місць, монополізований ринок житлово-комунальних послуг. В той же час, можливості економічного розвитку області та територіальних громад, які сприяли б генерації фінансових ресурсів місцевих бюджетів, постійно скорочуються. Таким чином, можна стверджувати, що стан формування і реалізації потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в Україні залишається вкрай незадовільним.

У третьому розділі **«Напрями підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні»** обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо раціоналізації системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян; розвинуто методичні положення використання програмно-цільового методу планування соціальних видатків місцевих бюджетів видатків та удосконалено методичний підхід до оцінки результативності реалізації потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів.

В роботі обґрунтовано, що напрямами раціоналізації системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян мають стати: 1) запровадження соціальних стандартів із урахуванням завдань і показників місцевого розвитку; 2) використання адресної фінансової підтримки громадян; 3) забезпечення відповідності системи показників видатків місцевих бюджетів на соціальну сферу реальним потребам населення регіону; 4) трансформація розподілу податкових надходжень на користь місцевих бюджетів, 5) забезпечення відповідності між змістом соціальних зобов'язань місцевих бюджетів та потенціалом виконання відповідних соціальних видатків; 6) покращення дисципліни планування інвестиційних програм місцевих бюджетів; 7) запровадження нових підходів до міжбюджетного вирівнювання та запроваджен-

ня нових видів трансфертів (базових та реверсних дотацій, субвенцій); 8) внесення змін до методики визначення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати; 9) перегляд методики визначення фінансового нормативу бюджетної забезпеченості та ін.

Доведено, що з урахуванням завдань та показників регіонального розвитку основою для розрахунку нормативу бюджетної забезпеченості має бути державний соціальний стандарт у відповідній сфері (освіта, культура, охорона здоров'я тощо). Переваги соціальних стандартів полягають у наступному: їх затвердження дає можливість повною мірою перейти до подушного фінансування витрат на соціальні потреби, що сприяє підвищенню ефективності використання державних коштів. Вони дозволяють збільшити рівень обґрунтованості обсягів бюджетних видатків на соціальні потреби за рахунок встановлення головних критеріїв якості послуг тощо.

Автором встановлено, що новації управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів повинні стосуватися і використання програмно-цільового методу планування соціальних видатків, без диференціації за окремими ознаками (віковими, гендерними) для виключення надання пріоритетів регіонам за тимчасовою ознакою через внутрішні міграційні процеси. Запропоновано методичні положення використання програмно-цільового методу планування соціальних видатків місцевих бюджетів з урахуванням ризику невиконання окремої соціальної програми (табл. 3).

Таблиця 3

Показники виконання регіональних цільових програм

Показники виконання програми	Формула розрахунку показника
Коефіцієнт рівномірності фінансування програми за роками, $K_{рік}^{\Phi}$	$K_{рік}^{\Phi} = 1/T \cdot D_p^{\Phi}$
Коефіцієнт планового зниження бюджетного фінансування за роками, $K_{зн}$	$K_{зн} = (1 - \Phi_m / \Phi_m^{nl})$
Коефіцієнт ризику недофінансування програми, K_p	$K_p = 1 - K_{зв}^{\Phi}$
Загальний коефіцієнт ризику невиконання програми $K_{заг}$	$K_{заг} = K_{зн} + K_p + K_{рік}^{\Phi}$

де T – термін реалізації програми, роки; D_p^{Φ} – доля фактичного фінансування програми у звітному році, частки од.; Φ_m – обсяг затвердженого фінансування програми за період, тис. грн; Φ_m^{nl} – обсяг фактичного фінансування програми за період, тис. грн; $K_{зв}^{\Phi}$ – коефіцієнт фінансування програми за звітний період, частки од.; $K_{зв}^{\Phi}$ – коефіцієнт фінансування програми за звітний період, частки од.

Запропоновано граничні показники коефіцієнту ризику невиконання програми з метою визначення доцільності її фінансування (табл. 4).

Таблиця 4

Значення коефіцієнту ризику невиконання бюджетної програми ($K_{заг}$)

Значення коефіцієнту	Заходи з управління бюджетними програмами
$K_{заг} \leq 0,1$	Можна продовжувати фінансування програми
$0,1 < K_{заг} \leq 0,3$	Необхідні додаткові фінансові джерела, розробка скорегованої програми
$0,3 < K_{заг} \leq 0,5$	Секвестрування програмних видатків, розробка скорегованої програми
$K_{заг} > 0,5$	Заморожування фінансування програми

Розрахунок за вказаним підходом проведено на прикладі міської цільової Програми підтримки малого підприємництва у м. Вільногірськ Дніпропетровської області на 2012-2014 роки. На основі звіту по показникам виконання програми встановлено,

що із 10 показників виконуються 6, не виконуються 4. За підсумками 2012 р. ($K_{заг}=0,083$) і 2014 р. ($K_{заг}=0,074$) значення загального коефіцієнту ризику невиконання програми не перевищувало 0,1, що означало нормальний хід її реалізації. У 2013 р. ($K_{заг}=0,293$) були необхідні додаткові фінансові джерела для фінансування програми.

Доведено, що підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів можливе за умов створення єдиної системи планування, виконання та контролю. При цьому використання показників результативності є необхідністю не тільки для проведення контролю за виконанням соціальних видатків, але є підставою для подальшого планування цих видатків місцевих бюджетів. У дисертації запропоновано систему індикаторів оцінки соціальних видатків місцевих бюджетів (табл. 5).

Таблиця 5

Індикатори оцінки соціальних видатків місцевих бюджетів

Індикатори оцінки ефективності	Індикатори оцінки результативності
1. Диференціація життєвого рівня населення, яке має доходи вище середніх, еквівалентних загальним доходами у місяць мінімального бюджету споживача, % ($I_{ОЕВ1}$). 2. Співвідношення доходів 10 % найбільш і найменш забезпеченого населення, рази ($I_{ОЕВ2}$). 3. Рівень життя (співвідношення доходів на душу населення до встановленого розміру прожиткового мінімуму), рази ($I_{ОЕВ3}$). 4. Відношення чисельності отримувачів соціальної підтримки через органи соціального захисту до загальної кількості населення, % ($I_{ОЕВ4}$). 5. Рівень зареєстрованого безробіття (на кінець періоду), % ($I_{ОЕВ5}$). 6. Відношення кількості дітей, що були усиновлені, до загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, % ($I_{ОЕВ6}$).	1. Частка видатків бюджету на соціальну політику в валовому регіональному продукті, % ($I_{ОР1}$). 2. Частка видатків на соціальне забезпечення в загальному обсязі видатків у розрахунку на одного мешканця, % ($I_{ОР2}$). 3. Частка видатків, що спрямовані на фінансування охорони сімей і дитинства в розрахунку на одну дитину в загальному обсязі видатків у розрахунку на одного мешканця, % ($I_{ОР3}$). 4. Темп росту видатків бюджету на соціальну політику, % до попереднього року ($I_{ОР4}$).

На основі розрахунку вагових коефіцієнтів індикаторів ефективності і результативності виконання соціальних видатків методом аналізу ієрархій визначено, що пріоритетними напрямками соціалізації місцевих бюджетів Дніпропетровської області є: зменшення диференціації життєвого рівня населення ($I_{ОЕВ1}=0,1681$), збільшення темпів росту видатків бюджету на соціальну політику ($I_{ОР4}=0,1645$), реалізація програм всиновлення дітей ($I_{ОЕВ6}=0,1176$). При цьому зміст показників може бути змінений у відповідності до пріоритетів соціального розвитку регіону чи стану економіки. Такий підхід дозволить коригувати планові показники в залежності від циклічних умов економічної нестабільності.

Доцільність реалізації наведених пропозицій обумовлена їх безпосереднім спрямуванням на розв'язання виявлених проблем підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні і дозволяє сформулювати систему базових показників оцінки ефективності та результативності з метою створення бази для проведення подальшого планування.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних питань формування та розвитку потенціалу соціальних видатків місцевих бюджетів за умов

економічної нестабільності в Україні зроблено наступні висновки:

1. Нова парадигма соціалізації фінансів обумовлює підвищення значущості соціальної компоненти національного та місцевого розвитку і визначає трансформацію фінансових пріоритетів соціальних витрат. В контексті даної парадигми соціальні видатки місцевих бюджетів визначені як основний напрям використання їх коштів для життєзабезпечення, передусім, реалізації соціальних потреб, населення відповідної територіальної громади. За функціональною класифікацією даному визначенню відповідають видатки на освіту, охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, соціальний захист та соціальне забезпечення, а також житлово-комунальне господарство.

2. На основі узагальнення теоретичних підходів до змісту управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів обґрунтовано, що потенціал місцевих бюджетів щодо виконання соціальних видатків має трактуватися як спроможність місцевого бюджету виконати зобов'язання по забезпеченню визначеного рівня добробуту громадян, які проживають на відповідній території. Відповідно управління цим потенціалом доцільно розглядати як адаптивний інструмент фінансового забезпечення досягнення пріоритетів соціального розвитку, що передбачає використання сукупності фінансових механізмів з метою створення належних умов реалізації соціальних зобов'язань держави з урахуванням динаміки показників соціально-економічного розвитку території та країни в цілому. Доведено, що управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів має враховувати циклічний характер взаємозв'язку між формуванням та реалізацією власне потенціалу.

3. На основі систематизації зарубіжного досвіду бюджетного фінансування соціальних потреб населення через місцеві бюджети, було визначено необхідність створення багатоканальної системи фінансування соціальних потреб громадян, передусім. З огляду на той факт, що певна фінансова самостійність регіонів, можливість розпоряджатися місцевими ресурсами, відповідальність місцевих органів влади за розвиток територій створюють для цього необхідне економічне підґрунтя для підвищення потенціалу виконання соціальних витрат місцевих бюджетів.

4. На основі аналізу рівня соціального навантаження на місцеві бюджети та характеру формування їх доходної частини було визначено, що проголошена децентралізація бюджетної системи в Україні фактично підміняється перекладенням соціальних видатків на місцеві бюджети без належного формування потенціалу їх виконання, оскільки їх частка в фінансуванні саме соціально спрямованих статей зростає, тоді як тенденція до централізації податкових надходжень не подолана. Аналіз виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов нестабільності економіки показав, що їх питома вага перевищує 80 % і при низькому податковому потенціалі означає залежність місцевих бюджетів у фінансуванні соціальної сфери від міжбюджетних трансфертів.

5. Для визначення напрямів підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в роботі було обґрунтовано показники відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення в контексті аналізу характеру профілю, ступеня диверсифікації, інноваційності економіки регіону, рівномірності розподілу населення, інвестиційної привабливості окремих територій, наявності економічних дисбалансів. Це дало змогу провести оцінку стану та визначення тенденцій виконання

соціальних видатків місцевих бюджетів в контексті регіонального розвитку з використанням SWOT-аналізу, серед яких: посилення значущості Державного бюджету України в якості джерела фінансування соціальних програм, збільшення соціального навантаження на місцеві бюджети та посилення його нерівномірності на тлі недостатності потенціалу виконання соціальних зобов'язань, збільшення потреби в соціальному забезпеченні та інших елементах соціального захисту і розвитку за умов погіршення економічної ситуації в Україні та її регіонах.

6. Обґрунтовано рекомендації з удосконалення фінансової політики щодо раціоналізації системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян із урахуванням завдань та показників регіонального розвитку. Встановлено, що першочерговими завданнями удосконалення планування видатків на фінансування соціальних гарантій є: запровадження соціальних стандартів із урахуванням завдань і показників місцевого розвитку, перегляд методики визначення фінансового нормативу бюджетної забезпеченості в контексті врахування дії усіх чинників, які впливають на його реальні розміри; а також внесення змін до методики визначення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати; трансформація розподілу податкових надходжень на користь місцевих бюджетів. Перспективним напрямом вдосконалення планування та управління фінансовими ресурсами, які спрямовуються державою на забезпечення соціальних гарантій, є розробка соціального бюджету.

7. Обґрунтовано, що з метою покращення планування соціальних видатків, контролю ефективності використання коштів місцевих бюджетів в ході їх фінансування важливе значення має покращення методичного інструментарію управління потенціалом виконання соціальних видатків місцевих бюджетів на основі урахування ризиків. З цією метою в роботі запропоновано методичні положення використання програмно-цільового методу планування соціальних видатків місцевих бюджетів з урахуванням ризику невиконання окремої соціальної програми. Апробація цієї пропозиції довела доцільність використання коефіцієнту ризику невиконання соціальних програм для визначення потреби в додатковому фінансуванні або для прийняття рішень про перерозподіл коштів на користь виконання інших соціальних програм.

8. Зважаючи на специфіку соціальних видатків місцевих бюджетів, суспільне призначення яких може бути сформульоване у широкому і вузькому розумінні (відповідно, задоволення суспільних потреб і підвищення суспільного добробуту), було обґрунтовано доцільність виділення двох аспектів їхньої соціальної ефективності кількісний та якісний. Крім того, було запропоновано методичний підхід до оцінки виконання соціальних видатків місцевих бюджетів, який базується на групуванні параметрів відповідної оцінки з їх поділом на параметри результативності та ефективності, які виходять за межі стандартних статистичних показників, і визначенні вагомості кожного показника методом аналізу ієрархій. Встановлено, що зміст цих показників може бути змінений в залежності від пріоритетів соціального розвитку регіону чи в залежності від стану економіки.

9. Підвищення потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов сучасної економічної нестабільності в Україні є можливим, виходячи з поєднання, з одного боку, теоретичних положень щодо пріоритетності соціалізації місцевих фінансів та напрямів забезпечення бюджетної децентралізації як передумови форму-

вання ресурсів для фінансування соціальних видатків, з іншого – належного інформаційно-аналітичного забезпечення, яке дозволяє визначити рівень соціального навантаження на місцеві бюджети та стан ресурсів для його виконання. На цій основі сформовано нові наукові уявлення, методичні положення та науково-практичні рекомендації щодо напрямів раціоналізації фінансування соціальних видатків, управління ризиками виконання соціальних програм і оцінки виконання соціальних видатків місцевих бюджетів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Вознюк О. В. Фіскальна децентралізація як важливий напрям забезпечення самостійності місцевих органів влади / О. В. Вознюк // Місцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи розвитку : монографія / Т. Ю. Александрюк, Т. О. Дулік, Н. І. Захарова [та ін.]; за ред. Л. Б. Баранник. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – С. 214 – 227 (13,4 друк. арк.). *Особистий внесок – визначено основні принципи, засади та напрями реалізації фіскальної децентралізації (0,74 ум. друк. арк.).*

*Публікації у наукових фахових виданнях та виданнях,
що включені до міжнародних наукометричних баз*

2. Вознюк О. В. Потенціал місцевих бюджетів в умовах фінансової нестабільності / О. В. Вознюк // Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія»: наук. журн. – Острог : Вид-во НУ «ОА», 2016. – № 3(31). – С. 104 – 109 (Сер.: «Економіка») (0,70 друк. арк.).

3. Вознюк О. В. Оптимізація системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян / О. В. Вознюк // Економічний вісник Нац. гірн. ун-ту : наук. журн.¹ – Дніпро: ДВНЗ «Нац. гірн. ун-т», 2016. – № 3 (55) – С. 46 – 54. (0,85 друк. арк.).

4. Вознюк О. В. Оцінка потенціалу виконання видатків місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / О. В. Вознюк // Ефективна економіка². – 2015. - № 9.- Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,45 ум.-друк. арк.).

5. Вознюк О. В. Напрями реформування системи управління регіональним розвитком Дніпропетровської області / О.В. Вознюк // Економічний вісник Нац. гірн. ун-ту : наук. журн. – Дніпро: ДВНЗ «Нац. гірн. ун-т», 2015. – № 2 (50). – С. 111 – 118 (0,71 друк. арк.).

6. Вознюк О. В. Фінансова децентралізація як основа становлення самостійності органів місцевого самоврядування / О. В. Вознюк // Вісник Донецького нац. ун-ту. – Вінниця: ДонНУ, 2015. – №1. – С. 441 – 444. (Сер. В: «Економіка і право») (0,62 друк. арк.).

7. Баранник Л. Б. Ефективність управління видатками бюджету соціального спрямування на регіональному рівні / Л. Б. Баранник, О. В. Вознюк // Економічний простір: зб. наук. праць³. – Дніпропетровськ, 2014. – №88. – С.110 –122. (0,80 друк. арк.). *Особистий внесок – визначено основні принципи ефективного управління видатками бюджету соціального спрямування на регіональному рівні (0,25 друк. арк.)*

¹Включено до міжнародних наукометричних баз даних: *Google Scholar, Index Copernicus, ResearchBib.*

²Включено до міжнародних наукометричних баз даних: *Google Scholar, Index Copernicus.*

³Включено до міжнародних наукометричних баз даних: *Index Copernicus, РИНЦ.*

8. Вознюк О. В. Історія становлення бюджету міста Катеринослава з кінця XVIII до першої половини XIX ст. / О. В. Вознюк // Вісник Дніпропетр. держ. фін. акад.: наук.-теорет. журн. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. – № 2 (32). – С. 104 – 110. – (Сер. : «Економічні науки») (0,62 друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

9. Вознюк О. В. Ефективність і результативність соціальних витрат місцевого бюджету / О. В. Вознюк // Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальні, економічні та фінансові проблеми в умовах глобалізації: тези Міжнар. наук.-прак. інтернет-конф. аспірантів та молодих вчених (28 листоп. 2014 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. – С. 135 – 137 (0,16 друк. арк.).

10. Вознюк О. В. Проблеми ефективного використання видатків місцевого бюджету / О. В. Вознюк // Виробничо-експортний потенціал національної економіки: матер. доп. Міжнар. наук.-прак. конф. (3 – 4 жовт. 2014 р., м. Ужгород). – Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський нац. ун-т», 2014. – С. 207 – 210 (0,24 друк. арк.).

11. Voznyuk O. To the Essential Problems in Regional Budget Programming in Ukraine and the Regard for Positive Foreign Experience / O. Voznyuk // Розширюючи обрії: зб. тез восьмого міжнар. форуму студ. і молодих учених (11 – 12 квіт. 2013 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ : ДВНЗ «Нац. гірн. ун-т», 2013. – Т. 1. – С.74 – 75 (0,12 друк. арк.).

12. Вознюк О. В. Моніторинг ефективності видатків бюджету м. Дніпропетровська за 2010-2012 рр. / О. В. Вознюк // Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальні, економічні та фінансові проблеми: тези Міжнар. наук.-прак. Інтернет-конф. аспірантів та молодих вчених (29 листоп. 2013 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ: ДДФА, 2013. – С.6 – 8 (0,42 друк. арк.).

13. Вознюк О. В. Проблеми ефективності використання видатків бюджету / О. В. Вознюк // Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва: матер. Міжнар. наук.-прак. конф. (29-30 листоп. 2013 р., м. Сімферополь). – Сімферополь: НО «Economics», 2013. – Ч.3. – С. 25 – 27 (0,18 друк. арк.).

14. Вознюк О. В. Регулювання регіонального розвитку в контексті бюджетно-податкової політики / О. В. Вознюк // Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України: тези доп. всеукр. наук.-прак. конф. (17 – 18 квіт. 2013 р., м. Київ). – Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2013. – С. 209 – 210 (0,12 друк. арк.).

15. Вознюк О. В. Оцінка ефективності виконання видатків місцевого бюджету на охорону здоров'я та його вплив на демографічну ситуацію в регіоні / О. В. Вознюк // Фінансово-економічні чинники соціально-економічного розвитку країни та регіонів: тези Міжнар. наук.-прак. Інтернет-конф. (27 – 29 берез. 2013 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ : ДДФА, 2013. – С. 215 – 217 (0,16 друк. арк.).

16. Вознюк О. В. Планування видатків місцевих бюджетів при провадженні програмно-цільового методу / О.В. Вознюк // Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства: тези Всеукр. наук.-прак. Інтернет-конф. аспірантів та молодих вчених (30 листоп. 2012 р., м. Дніпропетровськ). – Д. : ДДФА, 2012. – С. 4 – 5. (0,11 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Вознюк О.В. Потенціал виконання соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2017.

Дисертацію присвячено вирішенню важливого наукового завдання формування та розвитку потенціалу соціальних видатків місцевих бюджетів за умов економічної нестабільності в Україні.

Зокрема, розкрито економічну сутність соціальних видатків місцевих бюджетів у контексті нової парадигми соціалізації фінансів, узагальнено теоретичні положення щодо змісту та особливостей управління потенціалом виконання соціальних видатків. Досліджено зарубіжний досвід і на цій основі виокремлено напрями бюджетної децентралізації як передумови збільшення потенціалу місцевих бюджетів. Проаналізовано рівень соціалізації місцевих бюджетів в Україні, в т.ч. визначено розподіл соціальних видатків за функціональною класифікацією між бюджетами різних рівнів. Досліджено стан і визначено тенденції виконання соціальних видатків місцевих бюджетів в регіональному розрізі і в контексті розвитку окремих територій. Сформовано інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки потенціалу виконання соціальних видатків місцевих бюджетів. Визначено та обґрунтовано напрями раціоналізації системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадянам із урахуванням завдань та показників територіального розвитку; розвинуто методичні положення та науково-методичні рекомендації до управління реалізацією соціальних програм з урахуванням ризику недофінансування і оцінки виконання соціальних видатків місцевих бюджетів.

Ключові слова: потенціал, соціальні видатки, місцеві бюджети, економічна нестабільність, соціалізація фінансів, фінансове забезпечення виконання бюджетів.

АННОТАЦИЯ

Вознюк О.В. Потенциал исполнения социальных расходов местных бюджетов в условиях экономической нестабильности в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2017.

Диссертация посвящена решению важной научной задачи формирования и развития потенциала исполнения социальных расходов местных бюджетов в условиях экономической нестабильности в Украине.

Раскрыта экономическая сущность социальных затрат местных бюджетов в контексте новой парадигмы социализации финансов.

Установлено, что социальные расходы местных бюджетов можно определить как экономические отношения между государством, с одной стороны, и органами местной власти и самоуправления, с другой стороны. Они возникают в связи с рас-

пределением централизованного фонда денежных средств, находящегося в распоряжении местных органов власти, и его использованием на выполнение ими собственных и делегированных полномочий по удовлетворению материальных и духовно-культурных потребностей населения территорий.

Систематизированы теоретические подходы к определению потенциала исполнения социальных расходов местных бюджетов в условиях экономической нестабильности. Это дало основание определить его экономическую сущность как совокупность реальных возможностей местных органов власти мобилизовать и аккумулировать в местном бюджете имеющихся и возможных для привлечения финансовых ресурсов с целью обеспечения финансирования расходов местного бюджета. Соответственно потенциал местных бюджетов по исполнению социальных расходов целесообразно трактовать как способность местного бюджета выполнить обязательства по обеспечению определенного уровня благосостояния граждан, проживающих на соответствующей территории. Обобщены теоретические положения относительно содержания и особенностей управления потенциалом исполнения социальных расходов.

Доказано, что управление потенциалом целесообразно рассматривать как адаптивный инструмент финансового обеспечения достижения приоритетов социального развития, который предусматривает использование совокупности финансовых механизмов (налогового, кредитного, страхового) с целью создания надлежащих условий реализации социальных обязательств государства с учетом динамики показателей социально-экономического развития страны, что позволит повысить качество и доступность социальных услуг на уровне местной общины.

Исследован и обобщен зарубежный опыт бюджетного финансирования социальных нужд населения через местные бюджеты, что позволило определять проблемы сбалансирования объемов социальных функций государства и их финансового обеспечения на уровне регионов.

Проанализирован уровень социализации местных бюджетов в Украине, в т.ч. определено распределение социальных расходов по функциональной классификации между бюджетами различных уровней. Установлено, что главной задачей современной региональной политики является разработка программ развития территории с ориентацией на конкурентоспособность продукции и максимальную занятость населения; конкретизация приоритетов и экономической целесообразности формирования в отдельных регионах государства свободных экономических зон; формирование экономических и правовых механизмов обеспечения развития регионов.

Исследовано состояние и определены тенденции исполнения социальных расходов местных бюджетов в региональном разрезе и в контексте развития отдельных территорий. Установленные тенденции позволили обобщить недостатки действующей системы планирования социальных расходов местных бюджетов и определить направления повышения эффективности их потенциала в дальнейшем исследовании.

Обоснованы направления совершенствования финансовой политики по рационализации системы финансового обеспечения социальных гарантий граждан с учетом задач и показателей регионального развития, налоговой нагрузки физических лиц. Использование адресной финансовой поддержки граждан, совершенствование

планирования системы показателей расходов местных бюджетов на социальную сферу на основе реальных потребностей населения региона будет способствовать эффективному исполнению социальных расходов местных бюджетов.

Сформировано информационно-аналитическое обеспечение оценки потенциала исполнения социальных расходов местных бюджетов. Определены и обоснованы направления рационализации системы финансового обеспечения социальных гарантий гражданам с учетом задач и показателей территориального развития; усовершенствованы методические положения и научно-методические рекомендации по управлению реализацией социальных программ с учетом риска недофинансирования и оценки исполнения социальных расходов местных бюджетов.

На этой основе сформированы новые научные представления, методические положения и научно-практические рекомендации по направлениям рационализации финансирования социальных расходов, управлению рисками реализации социальных программ и оценки исполнения социальных расходов местных бюджетов.

Ключевые слова: потенциал, социальные расходы, местные бюджеты, экономическая нестабильность, социализация финансов, финансовое обеспечение выполнения бюджетов.

SUMMARY

Vozniuk, O. V. Potential of Local Budgets Social Expenses Execution in the Conditions of Economic Instability in Ukraine. – As a manuscript.

The thesis for obtaining a Degree of Candidate of Economics in the specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Donbass State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2017.

The thesis is devoted to the solution of an important scientific task of formation and development of potential of local budgets social expenses execution in the conditions of economic instability in Ukraine.

In particular, the economic essence of social expenses of local budgets in the context of a new paradigm of socialization of finance is highlighted, theoretical provisions concerning contents and features of management local budgets social expenses execution is generalized. Foreign experience is investigated and the directions of the budgetary decentralization as prerequisites of increase in local budgets potential are defined on this basis. Level of socialization of local budgets in Ukraine including distribution of social expenses by functional classification between budgets of various levels is analyzed. The stage is investigated and tendencies of local budgets social expenses execution in a regional aspect and in the context of development of certain territories are defined. Information and analytical support for assessment of local budgets social expenses execution is developed. The directions of rationalization of system of a financial provision of social guarantees to citizens taking into account tasks and indicators of territorial development are defined and proved as well as methodical support and scientific and methodical recommendations as for management of implementation of social programs taking into account risk of a finance lack and assessment of local budgets social expenses execution are improved.

Keywords: potential, social expenses, local budgets, economic instability, socialization of finance, financial ensuring implementation of budgets.

Підписано до друку 27.02.2017. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 707. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна (Шкадінова), 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1633 від 24.12.2003